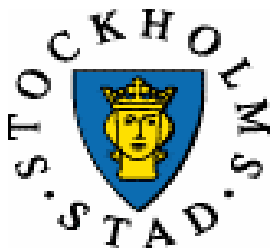

Funktionshinderombudsmannens årsrapport till Kommunstyrelsen

- Avser verksamhetsåret 2006

FUNKTIONSHINDEROMBUDSMANNEN (FO)

RIITTA-LEENA KARLSSON

DNR 326-1443/2007

Innehåll

1	Sammanfattning.....	3
2	Redovisning av FO:s verksamhet år 2006.....	5
2.1	FO:s roll och arbetssätt.....	5
2.2	Rådgivning och vägledning	5
2.2.1	Stadens nämnder och bolagsstyrelser	5
2.2.2	Andra myndigheter	5
2.2.3	Handikappföreningar och handikappråd.....	6
3	Uppföljning av 2006 års budgetuppdrag utifrån funktionshinderaspekter	7
3.1	Barnens och ungdomars villkor utifrån funktionshinderaspekter.....	7
3.1.1	Elever med rörelsehinder.....	7
3.1.2	Särskolan	8
3.1.3	Skolbarnomsorg och korttidstillsyn samt fritid för barn och ungdom.....	8
3.1.4	Elever i behov av särskilt stöd.....	9
3.1.5	Samverkan för barnets bästa.....	10
3.2	Stöd och service	11
3.2.1	Myndighetsutövning.....	11
3.2.2	Ej verkställda beslut.....	13
3.2.3	Socialpsykiatri	14
3.2.4	Utbyggnad av bostäder och nya stödformer	15
3.2.5	Verksamhetsutveckling	16
3.2.6	Kompetensutveckling inom stöd och service	17
3.3	Tillgång till arbete, kultur och fritid	18
3.3.1	Tillgänglig arbetsmarknad	18
3.3.2	Idrott, fritid och kultur för alla.....	19
3.4	Tillgänglighet	20
3.4.1	Tillgänglighetsprojektet.....	21
3.4.2	Enkelt avhjälpna hinder.....	22
3.4.3	Tillgängliga bostäder	23
3.4.4	Tillgänglig information.....	23
3.4.5	Åtgärder för att nå målet 2010.....	24
	Bilaga 1 /Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman (KS 2001)...	28
	Bilaga 2 /Statistik - Telefonsamtal samt informations- och samarbetsmöten.....	29

1 Sammanfattning

Funktionshinderombudsmannens (FO) årsrapport redogör för FO:s arbete under år 2006 och följer upp stadens arbete utifrån funktionshinderaspekter. Stadens handikappolitiska inriktningsmål anges i Stockholms stads handikappolitiska program. Målen utgår ifrån den gällande lagstiftningen och följer den nationella handlingsplanens handikappolitiska mål. Målet att bli världens mest tillgängliga huvudstad år 2010, då i princip alla brister i fråga om tillgänglighet ska vara åtgärdade, förutsätter tydliga prioriteringar och medveten planering inför 2010. Denna årsrapport har extra fokus på tillgänglighetsfrågor och på de förbättringsåtgärder som är strategiskt viktiga för att målet ska kunna uppnås.

Förslag på strategiskt viktiga förbättringsåtgärder inför 2010

Villkoren för barn och ungdomar med funktionsnedsättningar:

Stadens skolor måste åtgärda tillgänglighetskrav utifrån principen ”enkelt avhjälpna hinder” för att otillgänglighet i stadens skolor ska elimineras.

Särlösningar och specialgrupper ska användas enbart då dessa går att motivera utifrån barnets/ungdomens bästa. De specialpedagogiska resurserna måste användas för att generellt öka kunskapen om hur barn i behov av särskilt stöd kan integreras i ordinarie verksamheter.

Samarbete mellan myndigheter och organisationer (staden, landstinget, fritids-, idrotts- och kulturföreningar mm) måste prioriteras vad gäller planering av skolgång, fritidsverksamhet, rehabilitering och habilitering för att barn och ungdomar med funktionsnedsättningar ska få tillgång till viktiga stödinsatser.

Samordning av fritidsutbud/-verksamhet behövs för att barn och ungdomar med funktionsnedsättningar ska finna lämpliga alternativ och få tillgång till meningsfull fritid.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättningar:

Myndighetsutövning måste ha tillräcklig bemanning för att kunna tillgodose behovet av information, uppsökande verksamhet och uppföljning av insatsernas kvalitet.

Myndighetsutövning måste ske utifrån fastställda riktlinjer med likvärdig behandling i staden.

Metodutveckling och utbildning i arbetet med individuella planer krävs för att den ska bli ett verktyg i arbetet och underlätta för brukaren samt utgöra ett planeringsunderlag kring utbyggnad, kompetens, utbildning mm.

Utbyggnad av varierat utbud av boende- och stödformer måste intensifieras för att åtgärda den rådande bristsituationen som minskar brukarens valfrihet.

Samarbete och samordning inom stadens egna förvaltningar måste förbättras för att gränsdragningskonflikter kring brukarens behov ska kunna elimineras särskilt beträffande personer med neuropsykiatrisk problematik.

Utredning behövs angående förekomsten av verksamheter med behov av tydligare samordning och eventuell centralisering för att behov hos personer med funktionsnedsättningar ska kunna tillgodoses.

En struktur för kompetensutveckling måste säkras för personalgrupper som arbetar inom stöd och service till personer med funktionsnedsättningar.

Arbetsmarknad, idrott och kultur:

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste inkludera personer med funktionsnedsättningar och se dem som en viktig målgrupp för stadens arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder och utvecklingsprojekt för att underlätta övergången till lönearbete.

Staden måste utveckla och stödja inkluderande arbetssätt inom kultur- och idrottsverksamheter för vuxna för att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättningar.

Ledsagning måste tillgodoses utifrån individuella behov för att möjliggöra delaktighet i fritidsaktiviteter oberoende av om man bor i ordinarie bostad eller i särskild boendeform.

Tillgänglighetsarbetet inför år 2010:

Staden måste fastställa en plan med prioriteringsordning för att tillgänglighetsmålet inför år 2010 ska uppnås.

Staden måste fastställa en plan för eliminering av enkelt avhjälpbara hinder för att dessa enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska vara åtgärdade senast år 2010.

Ansvar för tillgänglighetsarbetet måste förtydligas i staden centralt samt i nämnder och styrelser. Fler utöver trafikkontorets Tillgänglighetsprojekt måste bli involverade för att målen för tillgänglighet ska kunna uppnås.

Staden måste fortsätta med aktivt samarbete med landstinget och medverka till tillgängliga hållplatser för att tillsammans uppnå målet med tillgänglig kollektivtrafik.

Staden behöver tydliga och enkla anmälningrutiner för tillgänglighetsbrister som behöver åtgärdas och fastställa heltäckande rutiner för hur man förhindrar uppkomsten av nya hinder.

Stadens övergripande visioner i diskussionsunderlaget "Vision 2030" och översiktsplanen måste beakta tillgänglighetskrav/-aspekter för att tillgänglighetsarbetet ska bli en självklar del i planeringsprocessen.

Staden måste ha fastställda rutiner för beaktandet av tillgänglighet vid sammankomster och möten så att möten för allmänheten ordnas i tillgängliga lokaler. Stadens lokaler måste genomgå en heltäckande inventering ur tillgänglighetsaspekt.

Stadens befintliga riktlinjer för utemiljön som har varit under revidering och riktlinjer för innemiljön som har varit under bearbetning måste fastställas samt upphandlings- och inköpsrutiner måste innehålla adekvata tillgänglighetskrav.

Uppdraget till valnämndens kansli behöver kompletteras med tillgänglighetskrav utöver de som syftar till rörelsehinder för att vallokalerna ska bli tillgängliga för alla.

Stadens webbplats www.stockholm.se måste ytterligare utvecklas för att uppfylla tillgänglighetskrav som ställs på en 24-timmarsmyndighet.

2 Redovisning av FO:s verksamhet år 2006

2.1 FO:s roll och arbetssätt

Stockholms stads kommunfullmäktige beslutade år 2000 att inrätta en funktionshinderombudsman (FO). Kommunstyrelsen (KS) fastställde år 2001 en instruktion (bilaga 1) för FO:s verksamhet och tjänsten tillsattes år 2002.

FO har i uppgift att bevaka stadens verksamheter utifrån funktionshinderaspekter. Enligt instruktionen för FO-funktionen åvilar ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering respektive nämnd och bolagsstyrelse. FO skall arbeta strukturellt och övergripande samt vara en resurs och ett komplement till stadens nämnder och styrelser.

FO ska agera inom fyra huvudområden; omvärldsbevakning, uppföljning, samarbete/samverkan samt därutöver vara ett forum för människor med funktionsnedsättningar, deras anhöriga och organisationer. FO agerar inte som ombud eller företrädare för enskilda och överprövar inte ansvariga nämnders beslut.

FO skall årligen avge en rapport till kommunstyrelsen. Denna rapport skall enligt instruktionen innehålla 1) redovisning av årets verksamhet, 2) belysning av brister och 3) redogörelse för förbättringsarbetet.

FO har under år 2006 haft organisatorisk tillhörighet till Stadsledningskontorets Valfärd och utbildningsavdelning. För funktionshinderombudsmannens kostnader för år 2006 avsattes 1 mnkr. Enligt stadens budget för år 2006 skulle FO fungera som en kunskapsresurs för stadens alla förvaltningar och bolag. FO skulle vara rådgivande och följa upp efterlevnaden av lagar, policy och riktlinjer samt föreslå förbättringsåtgärder.

2.2 Rådgivning och vägledning

Rådgivning till enskilda har skett via telefonsamtal och per brev. Totalt har 893 telefonsamtal inkommit år 2006. Antalet samtal har årligen ökat. Dessa har i huvudsak handlat om frågor kring allmän information, utbildningsfrågor och samarbete samt rådgivning kring myndighetsutövning. Resterande delen av samtalen har berört tillgänglighetsfrågor. De 229 brev/skrivelser, som har inkommit till FO, har i huvudsak berört information om olika stödinsatser, myndighetsutövning och tillgänglighetsfrågor. FO har deltagit i totalt 277 olika typer av samarbets- och informationsmöten i huvudsak inom staden förvaltningar (bilaga 2).

2.2.1 Stadens nämnder och bolagsstyrelser

Stadens förvaltningar har anlitat FO som rådgivare och informatör i frågor med handikappaspekter. Tillgänglighetsfrågor, samverkan med handikappråd och arbetet utifrån stadens handikappolitiska program har under år 2006 varit huvudfrågor i kontakterna med stadens förvaltningar och bolag.

2.2.2 Andra myndigheter

FO har haft samarbete med regionala samarbetspartners såsom Länsstyrelsen i Stockholms län, Försäkringskassans länsorganisation i Stockholms län samt med Stockholms läns landstings rehabiliterings- och habiliteringscenter och olika specialistmottagningar. FO har haft fortlöpande samarbete med den statliga myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam).

FO hänvisar till de berörda statliga ombudsmännen i individärenden som eventuellt kan handla om diskriminering utifrån olika diskrimineringsgrunder. Den statliga myndigheten Handikappombudsmannen (HO) bevakar rättigheter och intressen för människor med funktionsnedsättning utifrån fyra olika diskrimineringslagar.

2.2.3 Handikappföreningar och handikappråd

FO har haft samarbetskontakter med stadens 32 handikappråd som har varit knutna till nämnders och styrelserns arbete under år 2006. Råden har representation från de lokala handikapporganisationerna och nomineringsarbetet samordnas av Handikappföreningarnas samarbetsorgan (HSO Stockholms stad). De handikappades riksförbund (DHR - Stockholmsföreningen) och Synskadades riksförbund (SRF - Stockholms stad) är fristående organisationer som nominerar sina ledamöter. Utvärdering av handikapprådets instruktioner har påbörjats inom socialtjänstförvaltningen.

HSO Stockholms stad, som representerar 27 lokala handikappföreningar och som representerar såväl fysiska som psykiska, intellektuella och medicinska funktionsnedsättningar, har totalt ca 30 000 enskilda medlemmar. HSO har antagit ett handlingsprogram ”Delaktighet, tillgänglighet och bemötande i Stockholms stad”. Programmet ses som ett komplement till och en konkretisering av stadens handikappolitiska program utifrån de behov som är prioriterade hos medlemsorganisationerna.

DHR Stockholmsavdelningen med ca 1300 medlemmar och SRF Stockholms stad med ca 1100 medlemmar har stark betoning på tillgänglighetsfrågor i sina aktuella program.

HSO lyfter speciellt fram hörselskadade, psykiskt funktionshindrade, personer med neuropsykiatriska problem samt barn och ungdomar eftersom HSO anser att dessa grupper ofta blir bortglömda när det gäller delaktighet, tillgänglighet och bemötande. Tillgänglighet och eliminering av enkelt avhjälpna hinder är viktiga aktuella frågor. Alla stadens barn och ungdomar med funktionsnedsättningar ska ha samma förutsättningar som andra barn till en bra skola och en meningsfull fritid. HSO driver boendefrågor beträffande både utbyggnad och kvalite i själva bostaden och i det stöd som den enskilde behöver. HSO betonar även betydelsen av hjälpmedel som en förutsättning för delaktighet och tillgänglighet bland annat för barn och för personer med kognitiva funktionshinder. Behovet av heminstruktörsverksamhet för hörselskadade och behovet av kunskap om vardaglig skötsel av hörseltekniska hjälpmedel betonas också.

SRF framhåller tillgången till ledsagarservice, hemtjänst, heminstruktörsverksamhet och tillgången till talböcker och tillgänglig kommunikation som huvudfrågor både för gamla och unga. SRF framhåller att alla synskadade oavsett var man bor i kommunen ska garanteras en likvärdig instruktörsverksamhet med hög kvalitet. SRF vill ha central samordningsfunktion för heminstruktörsverksamhet för synskadade samt centrala riktlinjer med kompletterande styrdokument för verksamheten.

DHR anser att tillgänglighetsarbetet både i stadsmiljön och i lokaltrafiken är den viktigaste frågan. DHR framhåller även behovet av undanröjande av enkelt avhjälpna hinder samt god snöröjning.

Organisationerna enligt ovan har i ett gemensamt uttalande i Kommunstyrelsens handikappråd år 2006 framfört att utfästelser och uttalanden från fullmäktiges samtliga partier har framhållit målet att Stockholm år 2010 ska vara världens mest tillgängliga huvudstad. I uttalandet påtalas behovet av allas ansvar då tillgänglighet berör samtliga samhällsområden. Det förväntas att ett samlat program för tillgänglighet i den yttre och inre miljön ”Stockholm en stad för alla” ska antas under 2007. Organisationerna anser att

tillgänglighetssatsningen på 100 miljoner/år bör utökas. Utöver den fysiska miljön behövs tillgänglighetsskapande åtgärder även inom information, kommunikation och bemötandefrågor. Organisationerna vill att coachning av personer med funktionsnedsättningar används som arbetsmetod i syfte att underlätta tillgång till arbetsmarknaden både inom staden och i näringslivet. Uttalandet påtalar behovet av samordning av kommunens och landstingets insatser för personer med neuropsykiatrisk problematik. Utbildningsinsatser till personalen, uppsökande verksamhet med kartläggning av behov och adekvata stödinsatser betonas. Organisationerna anser att fritidsverksamhet för barn och ungdom med funktionsnedsättningar har samordningsbehov beträffande fritidsutbud och att det finns behov av att ta ställning till en samordnande funktion i staden.

3 Uppföljning av 2006 års budgetuppdrag utifrån funktionshinderaspekter

FO ska enligt instruktionen följa upp stadens verksamhet utifrån funktionshinderaspekter och föreslå förbättringsåtgärder.

Förbättra välfärden och de kommunala verksamheterna, bygga bostäder och utveckla Stockholm, göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad, bryta segregation och fördjupa demokratin samt ta ansvar för ekonomin var den dåvarande politiska majoritetens fem inriktningsmål för år 2006. I budget för år 2006 fastslogs att Stockholm har som mål att bli världens mest tillgängliga huvudstad 2010. Detta mål för tillgänglighet introducerades för första gången redan år 1999 med målet att fysiska hinder i princip skulle vara eliminerade år 2010 och en årlig satsning på tillgänglighetsprojektet med 100 mnkr inleddes.

Budget för år 2006 gav ett flertal viktiga handikappolitiska uppdrag och gav signaler om behovet av ett gemensamt handikappolitiskt synsätt. I budgettexten angavs att stadens handikappolitiska program skulle användas som styrdokument vid verksamhetsplanering inom stadens samtliga nämnder och bolag och att alla verksamhetsområden i staden var ansvariga för det handikappolitiska arbetet.

3.1 Barnens och ungdomars villkor utifrån funktionshinderaspekter

Enligt budgeten för år 2006 skulle staden prioritera förstärkning av välfärden och utveckla kvaliteten inom de verksamheter som vänder sig till barn och ungdomar.

Barnens och ungdomars villkor i Stockholm skulle förbättras utifrån en helhetsyn på deras vardag och möjligheten att påverka denna.

3.1.1 Elever med rörelsehinder

Fysisk tillgänglighet i stadens skolor är en grundförutsättning för inkludering av elever med funktionsnedsättningar så att särlösningar kan undvikas. Utöver skollokaler måste även andra tillhörande lokaler såsom skolbiblioteket och lek- och rastplatser vara tillgängliga för att förhindra utanförskap. Stadens elever med rörelsenedsättningar har svårigheter i de gamla och otillgängliga skollokalerna. Medvetet tillgänglighetsarbete i stadens skolor har stor betydelse för integrering av elever med rörelsehinder. Särlösningar

för elever med rörelsehinder borde komma ifråga enbart då elevens individuella behov motiverar detta.

Stadens skolor måste rustas utifrån principen för enkelt avhjälpna hinder samt förses med hörselteknisk utrustning. Skollokaler används utöver skolverksamheten för föräldramöten, föreningslivet och fungerar som vallokal. Tillgänglighetsanpassningar så att alla elever på ett fullgott sätt ska kunna delta i verksamheten genomförs i samband med andra åtgärder i skolorna. Skolverket har fått i uppdrag av regeringen att genomföra en inventering av den fysiska tillgängligheten för elever med funktionsnedsättningar i grund- och gymnasieskolan. Enligt Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) har för varje skolfastighet tagit fram ett åtgärdsprogram som följs i anslutning till pågående eller närstående ombyggnadsprojekt eller i samband med upprustning och ombyggnader. Inventering av enkelt avhjälpna hinder har genomförts i stadens gymnasieskolor. Liknande inventering och åtgärdsplan måste omfatta samtliga skollokaler.

Inom staden finns Riksgymnasium för rörelsehindrade elever i Skärholmen. Elevintag görs via Statens institut för särskilt utbildningsstöd (SISUS). Gymnasiet har utvecklats till ett s.k. "Handikappgymnasium" när det inte finns möjlighet till integrering i vanliga gymnasieklasser. De andra gymnasieskolorna i Skärholmen undervisar vissa ämnen koncentrerat i block vilket inte fungerar för elever med rörelsehinder. Andra gymnasieskolor som har passande gymnasieprogram har bristande tillgänglighet. Koncentration av elever med funktionsnedsättningar sker i så stor omfattning att det ger negativa effekter i form av segregering och Skärholmens gymnasium är inte längre ett attraktivt riksgymnasium för elever med rörelsehinder. Detta har uppmärksammats av Socialstyrelsen under 2006 och verksamheten är föremål för Socialstyrelsens tillsyn.

3.1.2 Särskolan

Resurser och ansvar för obligatorisk särskola, skolbarnsomsorg och förskoleklasser inom särskolan samt korttidstillsyn flyttades till stadsdelsnämnderna under år 2005. I budget för år 2007 beslutades att grundskolan, särskolan och skolbarnsomsorgen centraliseras från och med juli 2007. Förskoleverksamheten ska kvarstå i stadsdelsnämndernas regi. Ett nytt resursfördelningssystem för förskola, skola respektive skolbarnsomsorg infördes år 2005 men fördelningssystemet ska ses över inför hösten 2007.

Stadsdelsnämndernas särskolesamordnare framför att övertagandet av särskolan i sin helhet mottogs positivt i stadsdelsförvaltningarna och att samarbetet mellan särskolan och den övriga skolverksamheten har ökat. Det behövs ett fortsatt utökat samarbete mellan stadsdelsnämnderna för att kunna säkerställa att det finns variation av utbildningsverksamheter att erbjuda utifrån elevers särskilda behov.

Oberoende hur skolverksamheten organiseras är det viktigt att särskolan och dess elever inkluderas och är en del av den ordinarie skolverksamheten. Skolinspektörernas årsrapport 2005/2006 om grundskolans särskoleverksamhet påtalar att ett väsentligt utvecklingsområde är arbetet med inkluderingsstrategier på den enskilda skolan.

3.1.3 Skolbarnsomsorg och korttidstillsyn samt fritid för barn och ungdom

Det är avgörande för livskvaliteten för barn och ungdomar med på vilket sätt stadens fritids-, kultur- och idrottsverksamhet kommer att lyckas med att välkomna dem i sina ordinarie verksamheter.

Stadsdelsnämnderna har från år 2005 ansvarat för skolbarnsomsorg och för korttidstillsyn enligt LSS. Ansvaret för skolbarnsomsorgen återgår till utbildningsförvaltningen från höstterminen 2007. Korttidstillsyn ordnas oftast i fritidshem/fritidsgårdar, i parklek eller

liknande verksamhet. Verksamheten ordnas i regel i grupper tillsammans med andra ungdomar med funktionsnedsättning.

Kulturnämnden har uppföljningsansvar för fritids- och sommarkoloniverksamhet för barn och ungdomar och ska tillhandahålla kulturskoleverksamhet i hela staden. Enligt policy för kolloverksamheten ska alla barn ha samma förutsättningar att få en plats på kollo oavsett var i staden man bor. Enligt kulturförvaltningens utvärdering av sommarens kolloverksamhet hade 88 av totalt 4365 ”kollobarn” någon typ av verifierad funktionsnedsättning. Huvudsakligen handlade det om medicinska och neuropsykiatriska diagnoser. På frågan om vad som krävs för att barn med funktionsnedsättningar ska kunna integreras i verksamheten svarade stadsdelsförvaltningarna att det behövs framför allt mer personal och mindre barngrupper. Bristande fysisk tillgänglighet lär vara den största anledningen till att endast ett barn med rörelsehinder framkom i enkätsvaren.

Socialtjänstnämndens LSS-kolloverksamhet riktar sig till barn och ungdomar med utvecklingsstörning, autism och autismliknande tillstånd. Den ordinarie kolloverksamheten för barn och ungdomar har bevisligen svårt att inneha den specialkompetens som en del av dessa barn och ungdomar behöver. Kompletterande specialverksamheter behövs. Under år 2006 hade totalt 349 stockholmare beviljats vistelse på LSS-kolloverksamhet i socialtjänstförvaltningens regi. Ca 100 personer var på fler än en LSS-kollovistelse under året. Kollo ordnades av totalt 18 verksamheter varav 10 lägerverksamheter riktade sig till personer med utvecklingsstörning. Därutöver förekom specialverksamheter för personer med ett stort omvårdnadsbehov, Aspergers syndrom och autism.

Fritidsverksamhet för barn och ungdomar utöver skolbarnomsorg och korttidstillsyn är inte reglerat i lag. Det är också otydligt vem som har ansvar för att barn och unga med funktionshinder får möjlighet till stimulerande fritidsverksamheter.

HSO Stockholms stad har under år 2006 genomfört en enkätundersökning om stadsdelsförvaltningarnas planering och utbud av fritidsaktiviteter för barn och unga med funktionsnedsättning. Svaren visar att tillgång till fritidsaktiviteter är begränsat och att variationer inom staden är stora. Både föräldrar och stadens handläggare efterlyser en samlad information och samordning kring det verksamhetsutbud som finns inom staden och inom föreningslivet.

Handikappförbundens samarbetsorgan (Riks-HSO) och Barnombudsmannen har gett ut en handbok ”Mer än bara lite kul” där man ger råd och tips på hur fritidssysselsättningar kan utvecklas. Bättre samverkan mellan olika aktörer, barnets eget val av aktivitet, personligt stöd till barnet i samband med aktiviteten, möjlighet att pröva i små steg, stöd och handledning till ledare samt kartläggning och uppföljning anses vara de viktigaste faktorerna i skapandet av bättre fritid för barn med funktionsnedsättningar.

Stadsledningskontoret genomförde år 2005 en utredning om samordnings- och utvecklingsansvar för fritidsverksamhet för ungdomar med funktionsnedsättningar. Utredningsrapporten ”Spindeln i fritidsnätet” föreslog bland annat beslut om inventering och utveckling av nämndernas fritidsutbud samt en central samordningsfunktion i fritidsfrågor. Några beslut i frågan har inte fattats.

3.1.4 Elever i behov av särskilt stöd

FN:s barnkonventions fyra grundläggande principer - förbud mot diskriminering, principen om barnets bästa, rätten till liv (till överlevnad och utveckling) och rätten att uttrycka åsikter - är mycket betydelsefulla för barn med funktionsnedsättningar.

Från den 1 juli 2006 har rektorns utredningsansvar skärpts för elever i behov av särskilt stöd. Förändringen förväntas leda till att stödåtgärder fortsättningsvis fattas med ett bättre underlag. Det har även tydliggjorts vad som ska framgå av åtgärdsprogrammet. Som ett led i att stärka kommunikationen om elevens kunskapsutveckling mellan skolan och vårdnadshavaren har man från år 2006 infört ett krav på individuella utvecklingsplaner (IUP) i grundskolan och i motsvarande skolformer såsom den obligatoriska särskolan. Den individuella utvecklingsplanen upprättas i anslutning till utvecklingssamtalet. Individuell utvecklingsplan ersätter inte åtgärdsprogrammet. Åtgärdsprogrammet ska upprättas när som helst under skolåret så snart det framkommit att eleven behöver särskilt stöd.

Enligt revisionsrapporten ”Stadens arbete med elever i behov av särskilt stöd inom grundskolan – en uppföljning av tidigare granskning” (nr 2006:1) har arbetet med individuella åtgärdsprogram utvecklats och förbättrats.

Barn och ungdomar med funktionsnedsättningar är extra utsatta för mobbning. En ny lag från april 2006 förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever i förskolan och skolan. HO följer upp efterlevnaden av lagen när det gäller elever med funktionsnedsättningar. Skolverket ska genomföra en kartläggning av förekomsten av diskriminering i förskolan, grund- och gymnasieskolan samt den kommunala vuxenutbildningen. Kartläggningen gäller alla typer av trakasserier på grund av kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionsnedsättning.

Enligt skolinspektörernas årsrapport 2005/2006 finns mycket stort behov av handledning såväl metodisk-pedagogisk som psykologisk. Tillgången till handledning är begränsad på grund av ekonomiska orsaker och/eller brist på handledningskompetens inom den egna verksamheten. Specialpedagogutbildad personal används oftast som speciallärare och mer sällan som stöd eller handledare till övriga lärare för att utveckla undervisningen och därmed svara mot de enskilda elevernas behov.

3.1.5 Samverkan för barnets bästa

Stockholms stad och länet har ett styrdokument ”Policy och riktlinjer för samverkan kring Barn och Ungdomar som behöver Särskilt stöd från såväl kommunen som landstinget” (BUS). BUS-policyn reglerar samverkan kring barn och ungdomar och har reviderats år 2006 och gäller fram till år 2008. Kompetensutvecklingsprojektet BUS-KompiS (Utveckling för BUS-kompetens i Stockholm) avslutades hösten 2006. Syftet var att skapa kunskapsmässiga förutsättningar hos berörd personal både i staden och inom landstinget för att överenskommelserna i BUS-policyn ska kunna förverkligas. Samverkan kring barn och ungdomar har avsevärt förbättrats under år 2006. Gemensamma utbildningsinsatser för samtliga nyckelfunktioner hos inblandade myndigheter har skapat lokala samverkansformer som har gett förutsättningar för bättre samverkan mellan kommunen och landstinget. Det är viktigt att organisationsformer för samverkan bibehålls och att även skolan finns representerad i BUS-samverkan oberoende av organisatoriska förändringar inom stadens förvaltningar.

Socialtjänsten samarbetar med polis, åklagare, rättsmedicin, barnpsykiatri och barnmedicin i s.k. Barncentrums verksamhet som fick en utvecklingsplan år 2006. Verksamheten ska omfatta alla barn i Stockholm som misstänks vara utsatta för allvarliga brott i nära relationer. Denna verksamhet är en viktig resurs även för utsatta barn med funktionsnedsättningar.

Utbildningsvägarna för elever med rörelsehinder i gymnasieskola, gymnasiesärskola och riksgymnasiet behöver belysas. Det finns fortsatt behov av fördjupad samverkan och

gemensam planering där stadens skolverksamheter, socialtjänstens stöd och service, landstingets habilitering och statliga stödfunktioner deltar. Det är viktigt att behovet av särskilda stödinsatser möts med inkluderande arbetssätt och med specialpedagogiskt stöd.

FO:s synpunkter på villkoren för barn och ungdomar med funktionsnedsättningar:

Stadens skolor måste åtgärda tillgänglighetskrav utifrån principen ”enkelt avhjälpna hinder” för att otillgänglighet i stadens skolor ska elimineras.

Särlösningar och specialgrupper ska användas enbart då dessa går att motivera utifrån barnets/ungdomens bästa. De specialpedagogiska resurserna måste användas för att generellt öka kunskapen om hur barn i behov av särskilt stöd kan integreras i ordinarie verksamheter.

Samarbete mellan myndigheter och organisationer (staden, landstinget, fritids-, idrotts- och kulturföreningar mm) måste prioriteras vad gäller planering av skolgång, fritidsverksamhet, rehabilitering och habilitering för att barn och ungdomar med funktionsnedsättningar ska få tillgång till viktiga stödinsatser.

Samordning av fritidsutbud/-verksamhet behövs för att barn och ungdomar med funktionsnedsättningar ska finna lämpliga alternativ och få tillgång till meningsfull fritid.

3.2 Stöd och service

I budgeten för år 2006 uppgavs att staden skulle ha en bra omsorg, vård och service för äldre, funktionshindrade och för de mest utsatta, som bygger på delaktighet, inflytande och respekt för den enskilde individen oavsett var i staden man bor.

Samarbete och samordnade insatser mellan verksamhetsområden och stadsdelsnämnder samt med landstinget och försäkringskassan skulle beaktas för att den enskilde skulle få sina behov tillgodosedda.

Myndighetsutövare skulle informera den enskilde om möjligheten till individuell plan enligt LSS och arbeta för att öka brukarnas användning av tekniska hjälpmedel.

3.2.1 Myndighetsutövning

Stadens medborgare ska ha lika behandling i stadens myndighetsutövning. Stadens riktlinjer har reviderats under år 2006. Länsstyrelserna har under år 2006 gjort en granskning av kommunernas riktlinjer för bedömning av insatser enligt LSS ”Riktlinjer - till hjälp eller stjälp?”. Länsstyrelsens bedömning är att Stockholms stads riktlinjer som antagits av Kommunstyrelsen är väl genomarbetade och bör kunna fungera som vägledning för bedömningar utifrån vars och ens behov. Länsstyrelsen gör dock följande påpekanden: Riktlinjerna bör göra en tydlig åtskillnad mellan insats enligt SoL och insats enligt LSS vid beskrivning av boendeformer för barn i behov av särskilt stöd. Korttidstillsyn får ej begränsas till vissa tider/öppettider. Detta och bestämmelser om vite/straffavgifter behöver korrigeras i riktlinjerna.

Både Godman-föreningen och stadens handläggare framhåller tidvis långa väntetider för en ny god man/förvaltare vilket försvårar korrekt myndighetsutövning. Bristen på gode män gör att även kriterier för att bevilja godmanskap riskerar att bli allt hårdare och kan förorsaka rättsförluster för brukaren.

En ändring i LSS från den 1 juli 2005 reglerar dokumentation av genomförandet av insatser. Socialstyrelsen har gett ut allmänna råd om dokumentation (SoS aug 2006). Staden har fastställt egna riktlinjer för utförardokumentation enligt LSS (KS april 2006).

Revisionskontoret har under år 2006 granskat utförardokumentationen av verksamheter inom nio stadsdelsnämnder. Syftet har varit att bedöma om nämndens dokumentation är tillräcklig, väsentlig och korrekt. Resultatet sammanställs och rapporteras till respektive nämnd i samband med årsrapporter under våren 2007. Generellt behövs kontroll av dokumentationens kvalitet, arbetet med journalanteckningar behöver utvecklas, likaså samverkan mellan beställare och utförare beträffande beställningar. Revisionskontoret har uppmärksammat utvecklingsområden även beträffande systematisk dokumenterad uppföljning av ärenden. Ett nytt dokumentationssystem kommer att införas för verksamheterna och skriftliga lokala rutiner behövs som stöd på enheterna.

Stöd för handläggning i form av riktlinjer och policydokument samt utbildningsinsatser till berörda handläggare är mycket viktigt. Utbildningsinsatser i riktlinjer, rättspraxis, dokumentation och anmälningskyldighet av missförhållanden har genomförts av socialtjänstförvaltningen i samarbete med stadens juridiska avdelning. Även Kompetensfonden har i samarbete med juridiska avdelningen genomfört omfattande utbildningsinsatser i dokumentation för personal i utförarverksamheter. Personalomsättningen bland biståndshandläggare bedöms vara ca 30 % per år. Varje handläggare handlägger i genomsnitt drygt 80 enskilda personers biståndsansökningar med ett flertal stödinsatser av varierande omfattning. Kompetensförluster och den bristande kontinuiteten som uppkommer vid personalbyten drabbar den viktiga samverkan med andra myndigheter och försvårar brukarens situation.

Stadsdelsförvaltningarna ska enligt en överenskommen ansvarsfördelning årligen till socialtjänstförvaltningen lämna rapporter om uppföljning av avtalade kvalitetskrav enligt stadens ramavtal hos samtliga berörda företag inom verksamhetsområdena stöd och service till personer med funktionsnedsättningar och socialpsykiatri. Uppföljningarna har fortsatta brister. De färdiga uppföljningsuppgifterna borde finnas lättåtkomliga exempelvis på stadens intranet så att dessa kan användas vid val/köp av insatser.

Uppsökande insatser regleras både i SoL och i LSS. Uppsökande arbete utifrån behov hos personer med funktionsnedsättningar förekommer i mycket liten omfattning. Däremot finns uppsökande projekt och funktioner inom socialpsykiatrin.

Socialstyrelsens lägesrapport 2006 om Handikappomsorg framhåller att det är viktigt att följa kommunala kostnadsskillnader inom handikappomsorgen. Det statliga utjämningsystemet för LSS-kostnader har varit i bruk sedan mars 2004 och förutsätter att staden redovisar korrekta uppgifter av de sammantagna LSS-kostnaderna.

Ett nytt resursfördelningssystem för det så kallade fasta anslaget för stöd och service till personer med funktionsnedsättningar har genomförts från år 2005. Kommunfullmäktige har fattat beslut om principerna för det prestationsrelaterade anslaget. Ett centralt bedömningskansli inom socialtjänstförvaltningen har utarbetat bedömningsinstrument samt bedömt ersättningsnivåerna för de ca 3200 LSS-beslut som berörs av de nya fördelningsprinciperna. Bedömningskansliet rapporterar sitt arbete till Kommunstyrelsen under våren 2007. Senare förväntas ett fullmäktigebeslut om den prestationsrelaterade delen av resursfördelningssystemet. Det är viktigt att resursfördelningen utformas på ett sådant sätt att personer med mycket omfattande stödbehov tillförsäkras nödvändiga resurser. Bedömningskansliet har vid sin genomgång fått värdefulla kunskaper om stadens verksamheter. Dessa kunskaper måste tas till vara vid utveckling av stadens stödresurser utifrån gällande behov.

Enligt Länsstyrelsens uppföljning är Stockholms stad en av de sämre i länet vad gäller upprättandet av individuella planer enligt LSS. Handläggare och deras chefer uppgav tidsbrist, osäkerhet och ovana att arbeta med planer som största orsaken. Individuella planer betraktas som en viktig del av stödet till brukaren. Socialstyrelsen har ett

regeringsuppdrag i frågan och rapporterar uppdraget under våren 2007.

I revisionsrapporten "Rättssäkerhet för personer med funktionshinder inom tre stadsdelsnämnder i Stockholm" (nr 2005:15) framförs att andelen personer som begär att få individuell plan enligt LSS bör öka. Från stadsdelsnämndernas dokumentation bör framgå att information om möjligheten att begära en individuell plan har lämnats. Länsstyrelsen kommer att göra en kartläggning av antalet individuella planer i hela länet under hösten 2007. Det behövs stadsövergripande utbildning och metodutveckling kring arbetet med individuella planer.

Information, upplysning och individuell planering ingår i korrekt myndighetsutövning. Socialtjänstförvaltningen har under år 2006 producerat en informationsbroschyr som stöd för information till brukaren vid myndighetsutövning.

Allmänheten efterlyser information om verksamhetsutbud och önskar samlade uppgifter förslagsvis på en lättåtkomlig plats på stadens webb. Denna möjlighet efterfrågas även av stadens handläggare som ett tidsbesparande hjälpmedel i sökandet av lämpliga stödformer. Det saknas även ett stadsgemensamt system för påannonsering av befintliga lediga bostäder/resurser.

3.2.2 Ej verkställda beslut

SoL: Enligt den ändring i socialtjänstlagen som infördes 1 juli år 2006 är kommunerna skyldiga att anmäla alla gynnande beslut enligt 4 kapitel 1 § i socialtjänstlagen (SoL) som inte har verkställts inom tre månader. Rapporteringsskyldigheten gäller även vid avbrott i verkställighet. Rapportering ska ske till länsstyrelsen, kommunens revisorer och kommunfullmäktige. Inom verksamhetsområdet stöd och service till personer med funktionsnedsättningar i Stockholms stad rapporterade år 2006 för kvartal tre totalt 27 och för kvartal fyra totalt 21 ej verkställda beslut enligt SoL. De flesta av dessa beslut gällde insatsen kontaktperson.

LSS: Länsstyrelsen har ett regeringsuppdrag att följa upp antalet domar, avslag som ges trots bedömt behov samt antalet ej verkställda beslut enligt LSS. Stockholms stad hade år 2006 enligt preliminära uppgifter 104 ej verkställda beslut, 6 ej verkställda domar och 3 avslagsbeslut trots behov. Nivån för de senaste åren är den samma – drygt ett hundra pågående ej verkställda beslut. De flesta ej verkställda besluten enligt LSS berör kontaktpersoner och bostad med särskild service. Ej verkställda domar och avslag trots bedömt behov handlar i huvudsak om bostad med särskild service för vuxna. Under år 2006 har Stockholms stad dömts till att betala särskild avgift för en dom som inte verkställts. Domen gällde bostad med särskild service för vuxna enligt LSS. Ytterligare fyra ansökningar om särskild avgift väntar på avgöranden varav två i Länsrätten och två i Kammarrätten. Samtliga gäller bostad med särskild service för vuxna enligt LSS.

Stadens revision påtalade redan år 2005 (rapport nr 2005:15) behovet av ändamålsenlig organisation för kontaktpersonverksamheten. Aktivt rekryteringsarbete samt stöd och handledningsträffar för befintliga kontaktpersoner är viktigt för att tillgången på kontaktpersoner ska kunna säkerställas. Därutöver krävs en mer intensiv utbyggnadstakt beträffande särskilda boendeformer för att antalet ej verkställda beslut och domar ska kunna minska. Stadens revisorer har redan år 2004 (rapport nr 2004:1) påpekat att planering och utbyggnad samt även finansiering av bostäder med särskild service måste ingå i stadens centrala planering. Brister i planering och framförhållning var den största orsaken till ej verkställda beslut och domar enligt revisionsrapporten.

Både ej verkställda beslut enligt SoL och enligt LSS behöver efterfrågas och redovisas regelbundet för att staden ska ha en aktuell och rättvisande bild av behoven inom verksamheter för personer med funktionsnedsättningar. Därutöver förekommer brukare

som saknar resurser och förmåga att överklaga beslut som kan vara aktuella för rättslig prövning.

3.2.3 Socialpsykiatri

Enligt budgeten för år 2006 skulle utbudet av fullvärdiga lägenheter i boende med särskild service och alternativa boendeformer samt utbudet av sysselsättning för personer med psykiska funktionshinder öka.

Utvecklingsarbetet inom socialpsykiatrin har varit påtagligt under år 2006. Behoven hos personer med psykiska funktionshinder har lyfts fram inom ramen för de s.k. Miltonpengarna. I staden har under år 2006 drivits 27 projekt med stöd av dessa statsbidrag. Projekten avser gemensamma insatser från staden och landstinget till personer med psykiska funktionshinder för att skapa hållbara insatser för dessa personer. Projektet Samverkan socialtjänst – psykiatri har berört ca 1000 personer verksamma inom socialtjänst och psykiatri inom Stockholms stad och Stockholms läns landsting. Projektets huvudsakliga metod har varit att skapa möten och dialog över yrkes- och huvudmannagränser i syfte att förbättra samarbete och samverkan för brukarens bästa. Handikapporganisationerna IFS och RSMH har deltagit i projektet som avslutades hösten 2006.

En kartläggning av behov inom socialpsykiatrin för döva har genomförts under 2006. Det finns uppskattningsvis 75 personer som är döva och har behov av socialpsykiatriska insatser inom Stockholms län. Det finns behov av sysselsättning och tillgång till personal som har kunskap om den aktuella målgruppens behov. Samarbete mellan stadsdelsförvaltningarna behövs för att behoven ska kunna tillgodoses. Ett särskilt projekt som berör stödet till personer med neuropsykiatriska diagnoser har genomförts i samarbete med landstinget inom ramen för s.k. Milton-projekt.

Verksamheten med personliga ombud (PO) har pågått i staden sedan år 2002 och betraktas som en viktig insats för personer med psykiska funktionshinder. Verksamhetens utvärdering från våren 2006 visar att PO-verksamheten är förhållandevis väl fungerande och jämnt etablerad i hela staden med totalt 24 PO-tjänster. Alla som söker PO anges få det men att det sannolikt finns ett stort dolt behov hos långvarigt psykiskt funktionshindrade. Utvärderingen lyfter frågan om skärpt initiativtagande från staden för att personer i behov av PO-stöd kommer i kontakt med denna verksamhet. Ombudens kompetens, vidareutbildning och rutiner för stöd i anslutning till arbetet med personer med psykiska funktionshinder måste uppmärksammas. Även hur PO-verksamheten ska organiseras uppges vara ett utvecklingsområde.

Socialtjänstförvaltningens stab har i samarbete med utrednings- och statistikkontoret (USK) påbörjat en kartläggning av antalet personer med psykiska funktionshinder samt deras behov av stödinsatser. Kartläggningen omfattar bearbetning av stadens register samt av stadens och landstingets uppgifter. Kartläggningen beräknas vara klar under våren 2007. En del stadsdelsnämnder har särskilda uppsökarfunktioner inom socialpsykiatrin. Liknande kartläggning och uppsökande arbete skulle vara önskvärt inom verksamhetsområden som berör personer med funktionsnedsättningar med hänsyn till skyldigheten till uppsökande verksamhet enligt SoL och LSS.

Kompetens hos stadens personal, planering för boendet, utveckling av boendestöd och boendehjälpmedel är viktigt i stödet till personer med neuropsykiatrisk problematik. Stadsdelsförvaltningarnas förmåga till samarbete och samordning kring ansvaret för stödinsatserna varierar. Det förekommer återkommande konflikter om olika avdelningars ansvarsfördelning vad gäller stödet till personer med neuropsykiatriska diagnoser. För brukaren som "bollas" mellan avdelningarna kan insatser från flera verksamhetsområden

vara nödvändiga. Stadens förvaltningar måste skapa en organisation och ha överenskommelser så att brukaren får tillgång till adekvat stöd.

Psykiatrisamordningens slutbetänkande (SOU 2006:100) "Ambition och ansvar" föreslår lagförändringar och förbättringar inom bland annat boendeinsatser och inom rehabilitering till arbete och sysselsättning. Betänkandet berör även ansvarsfrågor, samverkan och samordning samt konstaterar att brukarperspektivet och brukar- och anhöriginflytandet behöver stärkas i vård, omsorg och rehabilitering.

3.2.4 Utbyggnad av bostäder och nya stödformer

Enligt budgeten för år 2006 behöver den centrala samordningen av planering av gruppboendestäder utvecklas. Stadsdelsnämndernas incitament för att bygga gruppboendestäder och alternativa boendeformer behöver stärkas. Stadsdelsnämnderna ska samverka för om- och nybyggnad av gruppboendestäder och alternativa boende- och stödformer för att tillgodose behoven i staden.

Stadsledningskontoret fick i uppdrag att inleda en utredning om ett stadsövergripande datasystem för hantering av särskilda boenden och se över befintliga regler för stimulansbidrag till gruppboendestäder för personer med funktionshinder.

I början av år 2006 inventerades behovet av bostäder med särskild service för personer tillhörande personkretsarna 1 och 2 enligt LSS. Sammanställningen visar att det omedelbara behovet var ca 220 lägenheter och inom en 2-3 års period behövs ytterligare ca 230 lägenheter.

Ca 400 personer med psykiska funktionshinder uppskattas vara i behov av särskilt boende eller stödboende enligt tidigare inventeringar. Pågående kartläggning förväntas ge mer exakta uppgifter om behoven hos personer med psykiska funktionshinder. Personer med neuropsykiatriska funktionshinder utöver personer med Aspergers syndrom har inte efterfrågats vid kartläggningen. Dessa personer befaras utgöra en dold grupp vars behov inte har uppmärksammats.

Placeringar i boenden utanför den egna kommunen enligt 17A § LSS beror i regel på brist på alternativ i Stockholms stad och placeringen görs i väntan på ett bättre lokalt alternativ. Den nuvarande bristsituationen ger inte utrymme för brukarens valfrihet och inflytande vid beviljandet av insatsen.

Genomförandegruppen för utbyggnad av bostäder med särskild service har arbetat under ledning av socialtjänstförvaltningens stab. Under år 2006 färdigställdes 94 nya lägenheter (79 nya lägenheter under 2005) enligt LSS varav 22 till socialpsykiatri. Under åren 2001 – 2006 har färdigställts totalt 415 lägenheter varav 89 till personer med psykiska funktionshinder. Av nytillskottet utgör ca 30 % ersättning för gruppboendestäder enligt den s.k. gamla normen. Stimulansbidrag för gruppboendestäder kvarstår enligt gällande regler men det stadsövergripande datasystemet för hantering av särskilda boenden har inte blivit utrett eller genomfört.

Det behövs olika typer av boendeformer med olika nivåer av stöd. Det finns ett behov av gruppboendestäder för personer med olika grader av stödbehov och i första hand för dem med ett mer omfattande stödbehov. Därutöver finns behov av utveckling av stödformer för personer med lindrigare funktionsnedsättningar. I arbetet med det nya resursfördelningssystemet för personkrets 1 och 2 enligt LSS ingår uppdraget att genom resursfördelningssystemet stimulera till variation i stödformer. Allt fler unga med lindrig utvecklingsstörning eller med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar framhåller behovet av en fristående, särskild anpassad bostad med tillgång till flexibelt och kompetent stödteam såsom boendestöd, LSS-team eller liknande. Det neuropsykiatriska

stödteamet, som startade som ett kompetensutvecklingsprojekt i Norrmalms och Kungsholmens stadsdelsförvaltningar, har permanentats som ett framgångsrikt exempel på verksamhetsutveckling utifrån aktuella behov.

HSO- Stockholm stads arbetsgrupp i bostadsfrågor har redovisat resultatet från en enkätundersökning om bostadssituationen för personer med funktionsnedsättningar. HSO:s slutsatser är att stadsdelsförvaltningarna saknar systematisk insamlad kunskap om bostadsbehov. Intresset att bygga ut för hela stadens behov är mycket svagt och att det behövs bättre planeringsunderlag och styrning av utbyggnad. HSO anser att den centrala genomförandegruppens arbete måste bevaka möjligheterna även i befintligt bostadsbestånd utöver utbyggnadsplanering i enbart nybyggnation och ombyggnation. HSO anser att stadens planering och utbyggnad av bostäder för personer med funktionsnedsättningar präglas av institutionsliknande och stereotyp tänkande. Bedömning av brukarens vilja och förmåga att kunna flytta till boendeformer med större självständighet saknas enligt HSO.

Utbyggnad och utveckling av adekvata boenden och stödformer måste intensifieras. Det är fortsatt oacceptabelt att beslut enligt en rättighetslag inte verkställs inom rimlig tid. Valfrihet uteblir då den förutsätter att det finns någonting att välja emellan.

Utbyggnadstakten måste öka och svara mot behovet inom staden. Även systemet för förmedling av särskilda boenden behöver effektiviseras och hållas samman så att behoven kan tillgodoses utifrån principen att stadens resurser är gemensamma och både ska skapas och prioriteras utifrån stadens sammansatta totala behovsbild.

Enligt Socialtjänstförvaltningen är det viktigt att hålla ihop frågorna om hur behovet ser ut med planeringen för utbyggnad. Dessutom behövs kontinuerliga avstämningar av behovet mot utbyggnadsplaner. Förvaltningens bedömning är att arbetet med utbyggnadsfrågorna skulle kunna effektiviseras med ett förstärkt samordnat ansvar för staden, där olika berörda förvaltningar medverkar. Detta för att få mer övergripande perspektiv i planeringen och bättre samordna mindre funktionshindergruppers behov av boenden. Staden behöver utreda i vilken mån det finns verksamheter med behov av samordning och centralisering för att behov hos personer med funktionsnedsättningar ska kunna tillgodoses på bästa sätt.

3.2.5 Verksamhetsutveckling

Socialstyrelsens ”Lägesrapport 2006 – Handikappomsorg” tar upp samordningsbrister och konstaterar att personer med psykiska funktionshinder samt barn och ungdomar med neuropsykiatriska funktionshinder har svårast att få sina behov tillgodosedda inom socialtjänsten i landets kommuner. Rapporten beskriver att det är svårt att finna rätta sysselsättnings- och boendeformer för dessa grupper samt att låg bemanning på existerande boenden blir allt vanligare. Rapporten påtalar att trots ambitioner att förbättra samordning och gemensam planering finns tydliga brister i samordning både mellan olika förvaltningar med samma huvudman samt mellan olika huvudmän.

Lägesrapportens budskap går att känna igen i stadens verksamheter för personer med utvecklingsstörning. Bemanningen i boenden och i dagliga verksamheter tenderar att bli lägre och ansvariga chefer har allt större ansvarsområden. De moderna gruppboendena tenderar att utvecklas till nya typer av ”minivårdhem” som visserligen är integrerade i samhället men ökar i storlek till allt större enheter. Det förekommer gränsdragningskonflikter särskilt mellan stadsdelsförvaltningarnas socialpsykiatri och handikappomsorg. Personer med neuropsykiatriska diagnoser ter sig mest utsatta i de fall som kommer till FO:s kännedom. Handikapporganisationerna efterlyser bättre samverkan mellan de berörda avdelningarna/enheterna och framhåller behovet av bra organisatoriska lösningar för att brukarens behov ska tillgodoses på ett korrekt sätt. Liknande policy och

utbildningsinsatser i samverkan som finns inom barn- och ungdomsverksamheter behövs även inom stödverksamheter för vuxna.

Det finns behov av metodutveckling i frågan om på vilket sätt delaktighet och inflytande kan tas till vara på bästa möjliga sätt. Det händer fortfarande att nämnder tar beslut om verksamhetsförändringar bl a inom stadsdelsförvaltningarnas stöd och service utan samråd med berörda handikapporganisationer.

Flertalet av utvecklingsprojekten som genomfördes inom Kompetensfondens regi har haft koppling till stöd och service till personer med funktionsnedsättningar. Det är viktigt att utvecklingsprojekten och dess erfarenheter tas till vara.

Beslut att inrätta två funktionshinderinspektörer togs i anslutning till budget för år 2007. Dessa befattningar förväntas tillsättas under år 2007. Inspektörerna ska inhämta kunskap om verksamheternas kvalitet utifrån brukaraspekter och bidra till kvalitetsutveckling i verksamheterna.

3.2.6 Kompetensutveckling inom stöd och service

Det handikappolitiska programmet för Stockholms stad betonar behovet av ökad kunskap och medvetenhet inom stadens samtliga verksamhetsområden för att de handikappolitiska inriktningsmålen ska kunna uppnås. Därutöver behövs särskild kompetens inom stöd- och serviceverksamheter för att verksamheternas kvalitet ska motsvara de kvalitetskrav som föreskrivs i lagstiftningen. Staden ska också kunna klara av det framtida behovet av kompetent personal.

Personal inom stadens socialpsykiatri har fått tillgång till utbildningar/seminarier och utbildningsmaterial för boendestödjare, personal inom arbets- och sysselsättningsverksamheter samt biståndshandläggare/socialsekreterare.

Socialtjänstförvaltningen har aktivt medverkat i framtagandet av ett kunskapscentrum inom socialpsykiatri i staden (KSI) och startat även hemsidan www.stockholm.se/KSI.

EU-projektet ”Lys Kompa Funka” har pågått sedan år 2002 och avslutades i september 2006. Cirka 90 % av ca 2900 medarbetare inom stöd och service till personer med funktionsnedsättningar har deltagit i någon form av kompetensutvecklingsinsats på olika nivåer och i varierande omfattning. Genomsnittlig tid för kompetensutveckling har varit 78 kompetensutvecklingstimmar per person. Av den totala projektbudgeten på ca 52 mnkr var 18,2 mnkr från Europeiska socialfonden (ESF-rådet). Kompetensutveckling har ordnats i form av gymnasieutbildning, kompletterings- och påbyggnadskurser, föreläsningar, workshops och högre utbildningar. Därutöver har fokus riktats på att bygga in lärandet i det egna arbetet och på den egna arbetsplatsen. Ett antal utvecklingsprojekt har bidragit till kompetensutveckling och nya arbetsmetoder. Projektet har haft ett samarbete med landstingets habiliteringsverksamheter.

Projektutvärderingen visar följande fortsatta behov:

- Det behövs en tydligare arbetsgivarpolitik som innefattar kompetenskrav, möjligheter till karriärsutveckling via kompetenstrappan och en lönebildning kopplat till detta.
- Det behövs fortsatt arbete med verksamhetsplanering och kompetensutveckling med ett starkt engagemang från stadsdelsledningen och chefer, byggd på att organisera för och stödja ett kontinuerligt lärande.
- Det krävs att de nätverk med externa aktörer som etablerats kan utvecklas för att ge grund för ett mer kvalificerat utvecklingsarbete och innovationer inom funktionshinderområdet.

- Det behövs ett fortsatt centralt engagemang för att staden ska kunna vara en stark och kompetent beställare av extern kompetensutveckling.
- Det behövs en särskild satsning på att utveckla organisation och arbetsformer för personlig assistans.

FO:s synpunkter på stöd och service till personer med funktionsnedsättningar:

Myndighetsutövning måste ha tillräcklig bemanning för att kunna tillgodose behovet av information, uppsökande verksamhet och uppföljning av insatsernas kvalitet.

Myndighetsutövning måste ske utifrån fastställda riktlinjer med likvärdig behandling i staden.

Metodutveckling och utbildning i arbetet med individuella planer krävs för att den ska bli ett verktyg i arbetet och underlätta för brukaren samt utgöra ett planeringsunderlag kring utbyggnad, kompetens, utbildning mm.

Utbyggnad av varierat utbud av boende- och stödformer måste intensifieras för att åtgärda den rådande bristsituationen som minskar brukarens valfrihet.

Samarbete och samordning inom stadens egna förvaltningar måste förbättras för att gränsdragningskonflikter kring brukarens behov ska kunna elimineras särskilt beträffande personer med neuropsykiatrisk problematik.

Utredning behövs angående förekomsten av verksamheter med behov av tydligare samordning och eventuell centralisering för att behov hos personer med funktionsnedsättningar ska kunna tillgodoses.

En struktur för kompetensutveckling måste säkras för personalgrupper som arbetar inom stöd och service till personer med funktionsnedsättningar.

3.3 Tillgång till arbete, kultur och fritid

Budgeten för år 2006 angav som mål att minska skillnaderna mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter. Den representativa demokratin skulle kompletteras med olika former av direktinflytande och delaktighet.

Utanförskap, fördomar, otillgänglighet och diskriminering leder till större hälsorisker.

”Diskriminering – ett hot mot folkhälsan” är en slutrapport från ett statligt samverkansprojekt ”Diskriminering och hälsa”. Rapporten påvisar att det finns mycket starka samband mellan diskriminering och ohälsa. Hälsan är generellt sätt sämre bland personer med funktionsnedsättningar än bland övrig befolkning även om det råder stora variationer inom den aktuella gruppen.

3.3.1 Tillgänglig arbetsmarknad

Budgeten år 2006 framhöll att alla människor har arbetsförmåga och att alla människors kompetens och arbetsförmåga ska tillvaratas. Staden förväntades medverka i utvecklingen av arbetsmarknaden för personer med funktionshinder samt stimulera anställning av personer med funktionshinder liksom ordna sommarjobb för ungdomar med funktionsnedsättningar.

Tillgång till arbete och meningsfull fritid är de viktigaste vägarna från utanförskap även för personer med funktionsnedsättningar. En nationell uppföljning av ungdomars levnadsvillkor för 2006 visar att arbetslösa och ungdomar med funktionsnedsättning

uppvisar fler hälsorisker än ungdomar som arbetar och ungdomar utan funktionsnedsättning.

Diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder är förbjudet enligt lag. Lagen har skärpts från den 1 december 2006 vilket innebär att arbetsgivaren är skyldig att vidta skäligen stöd- och anpassningsåtgärder under pågående anställning. Exempel på åtgärder kan vara exempelvis behov av röststyrningsprogram till datorn, hörselslinga i möteslokaler eller anpassningar i den fysiska miljön.

Arbetsmarknadsfrågorna uppmärksammades genom att Kommunstyrelsen gav sitt handikappråd en möjlighet att föreslå ett arbetsmarknadsprojekt som har inriktning på arbetsmarknadssituationen för personer med funktionsnedsättningar. Stadsledningskontoret tog under 2006 i samråd med Kommunstyrelsens handikappråd initiativ till ett coachingprojekt för att prova arbetsmodellen för att underlätta för övergång till arbetslivet för personer med funktionsnedsättningar. Finansieringen av projektet inför år 2007 har varit oklart och riskerar att ödelägga projektets genomförande.

Projektet startade med en kartläggning som visade att Länsarbetsnämnden i december år 2006 redovisade ca 1200 arbetslösa med funktionsnedsättning som var inskrivna som arbetssökande boende i Stockholms stad. Totalt 128 personer under 30 år var inskrivna i Arbetsförmedlingens Unga funktionshindrade. Totalt 167 arbetssökande personer med funktionsnedsättning ingick i någon typ av program. Drygt 13 000 personer hade försörjningsstöd i november 2006 och ca 2300 av dessa hade dokumenterade sociala/medicinska arbetshinder. Även i daglig verksamhet enligt LSS och inom socialpsykiatrins arbets- och sysselsättningsverksamhet finns personer som har förutsättningar till lönearbete under förutsättning att det finns tillgång till individuella stödinsatser när man så behöver.

Det finns ett kommunalt ansvar att söka upp och erbjuda individuellt anpassade insatser för unga 16-19 år som saknar sysselsättning. Det är viktigt att stadens arbete med s.k. Navigatorcenter uppmärksammar behoven hos ungdomar med olika typer av funktionsnedsättningar. Dessa behöver i regel stöd och anpassade studie- och arbetsformer. Frågan måste uppmärksammas i den kommande organisationen för Navigator-verksamhet och i stadens arbetsmarknadsverksamhet.

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder och arbetets betydelse för personer med olika typer av funktionsnedsättningar måste uppmärksammas i staden. Arbetsmetoder i form av stöd och support vid sociala, fysiska, psykiska och olika arbetsrelaterade behov är viktiga för personer med funktionsnedsättning för att finna metoder och underlätta för ingång till lönearbete. Det är angeläget att olika typer av arbetsmarknadsprojekt inom detta område genomförs.

3.3.2 Idrott, fritid och kultur för alla

I budgeten för år 2006 angavs målet att öka möjligheterna för alla stockholmare oavsett kön, ålder, etnisk och social bakgrund att kunna utöva idrott och motion utifrån egna önskemål och förutsättningar.

Stadens idrottspolitiska program betonar att fler personer med funktionsnedsättningar ska få möjlighet att idrotta. Tillgänglighet ger förutsättningar för en integrerad idrottsverksamhet där handikappidrott och övrig idrottsverksamhet blandas. Idrottsnämnden har även under år 2006 disponerat cirka 10 mnkr av stadens tillgänglighetsanslag för förbättringar i anläggningarnas tillgänglighet.

Idrottsförvaltningens projektering av Idrottens hus för personer med funktionsnedsättningar har pågått i samarbete med Stockholms Handikappidrottsförbund.

Idrottens hus är tänkt att bli en samlingspunkt och utbildningscentrum för handikappidrotten. Anläggningen är inköpt, avtal är skrivet med Stockholms Handikappidrottsförbund som får ett driftbidrag för att sköta anläggningen.

Idrottsförvaltningens handikappkonsulenter har under år 2006 fortsatt att utveckla och främja fritidsutbudet i första hand för personer med utvecklingsstörning som bor i gruppboendestäder. Över 100 personer som bor i gruppboendestäder deltog i de semesteraktiviteter som ordnades av fritidskonsulenter eller av fristående organisationer med idrottsförvaltningens stöd. Personer, som bor i gruppboendestäder och deltar i dessa resor och läger, ansöker och får beslut om sina ledsagningskostnader av stadsdelsnämnderna.

Handikappkonsulenterna har prioriterat samverkan med föreningar och organisationer samt gett rådgivning och stöd till ordinarie fritidsverksamheter för att bidra till inkludering av personer med utvecklingsstörning. Enligt konsulenterna har det skett en ökning av aktiviteterna under år 2006. Ett veckoutskick med information av utbudstips samt information på idrottsförvaltningens hemsida har också utvecklats.

Fritidskonsulenterna påtalar att ordinarie motions-, idrotts- och kulturverksamhet i staden borde välkomna personer med funktionsnedsättningar i större omfattning. Särskilda fritidsledare med exempelvis inriktning på utvecklingsstörning skulle kunna öka kunskapen om hur man ordnar integrerande verksamheter. Även inom kulturområdet behövs utveckling av kulturverksamhet som lämpar sig för vuxna med utvecklingsstörning. Även där behövs utveckling av strategier för integrering.

FO:s synpunkter arbetsmarknad, idrott och kultur:

Arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste inkludera personer med funktionsnedsättningar och se dem som en viktig målgrupp för stadens arbetsmarknadspolitiska stödåtgärder och utvecklingsprojekt för att underlätta övergången till lönearbete.

Staden måste utveckla och stödja inkluderande arbetssätt inom kultur- och idrottsverksamheter för vuxna för att öka delaktigheten för personer med funktionsnedsättningar.

Ledsagning måste tillgodoses utifrån individuella behov för att möjliggöra delaktighet i fritidsaktiviteter oberoende av om man bor i ordinarie bostad eller i särskild boendeform.

3.4 Tillgänglighet

Enligt budgeten för år 2006 skulle Stockholms ambition att bli världens mest tillgängliga huvudstad mötas av stadsbyggnadsnämnden genom dess ansvar för den fysiska miljöns utformning med bygglov och detaljplanehantering.

Det var särskilt viktigt att arbetet med att förbättra tillgängligheten i offentliga lokaler och stadens egna fastigheter i övrigt skulle utvecklas. Det var även ett mål att få en samordnad projektorganisation där befintlig kompetens i stadens nämnder och bolag skulle tas tillvara.

Det dröjde fram till budget 2006 innan kommunstyrelsen fick i uppgift att utarbeta kriterier för stadens tillgänglighetsmål trots att målet fastslogs redan år 1999. Enligt budgeten år 2006 har stadsledningskontoret under år 2006 haft i uppgift att:

1. följa upp och utvärdera tillgänglighetsprojektet,
2. se över behovet av uppföljning och kvalitetssäkring av stadens övriga tillgänglighetsarbete,
3. ta fram mätbara kriterier för målet om världens mest tillgängliga huvudstad,

4. ta fram en planering för stadens arbete med att eliminera enkelt avhjälpbara hinder i publika lokaler och på offentliga platser fram till 2010.

Stadsledningskontoret har i ett tjänsteutlåtande redogjort ovanstående uppdrag, redogjort för synpunkter inför framtida tillgänglighetsarbete och gett förslag på hur kriteriearbetet bör utformas. Konkreta kriterier för tillgänglighetsmålet saknas fortfarande då inga beslut är tagna av Kommunstyrelsen under år 2006.

FN:s generalförsamling antog den 13 december 2006 förslaget till ny ”konvention om funktionshindrades rättigheter”. Diskrimineringskommittén (SOU 2006:22) har föreslagit att de statliga ombudsmännen blir en myndighet som bevakar diskrimineringsfrågor i Sverige. För att Sverige ska kunna leva upp till det föreslagna konventionens krav på tillgänglighet måste bland annat diskrimineringslagstiftningen bli mer heltäckande och tillgänglighet föreslås vara ett område som omfattas av diskrimineringsskyddet. Således finns ytterligare starka skäl till medvetet tillgänglighetsarbete i Stockholms stad.

3.4.1 Tillgänglighetsprojektet

Tillgänglighetsprojektet har pågått sedan 1999 och staden har investerat 100 mnkr per år i tillgänglighetsåtgärder. Totalt har Tillgänglighetsprojektet upparbetat 800 mnkr samt 20 mnkr i statsbidrag för att förbättra tillgängligheten i gatu- och parkmark. Även Idrottsnämnden, Kulturnämnden och Fastighets- och saluhallsnämnden har disponerat medel från dessa ”tillgänglighetsmiljoner”.

Tillgänglighetsprojektet har lett arbetet med revidering av riktlinjer för en tillgänglig och användbar utemiljö; ”Stockholm – en stad för alla”. Även utarbetning av riktlinjer för basanpassning av tillgängligheten vid nyproduktion av bostäder och lokaler har pågått under året. Det har upprättats tillgänglighetsplaner för varje stadsdel och åtgärder utifrån behov enligt de aktuella planerna har genomförts. Tillgänglighetsprojektet har samarbetat med stadens förvaltningar och handikappråd, för att åtgärda prioriterade brister i tillgänglighet.

Granskning av bygghandlingar som berör ny- och ombyggnationer har pågått under året. Utvecklingsprojekt i samarbete med handikapporganisationer bland annat för att utveckla orienteringssystem som hjälp för synskadade har pågått under år 2006.

Näringslivets tillgänglighet är nödvändig för att Stockholm ska upplevas som en tillgänglig stad. Staden har under år 2005 startat en upplysnings- och informationskampanj som planeras pågå fram till år 2010 i trafiknämndens regi. Goda exempel i tillgänglighetsarbete ska årligen fram till år 2010 premieras med utmärkelsen ”S:t Julian priset” som utdelas i fyra kategorier. Kampanjens huvudsyfte är att informera näringslivet och anordnare av offentlig verksamhet.

Kollektivtrafiken ska vara tillgänglig senast år 2010 enligt den nationella handlingsplanen för handikappolitiken. SL:s styrelse har antagit en handlingsplan 2006-2010 för ökad tillgänglighet. Enligt landstingsrevisorerna (Projektrapport Nr 7/2006) lägger planen en god grund för det fortsatta arbetet, dock saknas konsekvent åtgärdsplan och tydliga etappmål. Många relativt enkla åtgärder skulle väsentligt kunna förbättra kollektivtrafikens tillgänglighet och bekvämlighet. Staden är en viktig samarbetspartner i detta arbete genom iordningsställandet av busshållplatser.

Tillgänglighetsprojektet deltar i ett ”regionalt avtalsforum för färdtjänstavalet” för samverkan med Kommunförbundet i Stockholms Län (KSL) och landstinget samt några övriga kommuner i länet i frågor som berör en tillgänglig kollektivtrafik.

Både Plan- och bygglagens bestämmelser och stadens mål för tillgänglighet år 2010 förutsätter att all planering och byggande fokuserar på viljan att bygga tillgängligt, vilket

måste genomsyra översiktplanen på ett genomgripande sätt. Stadsbyggnadsnämndens diskussionsunderlag "Vision Stockholm 2030", som ska vara en viktig utgångspunkt för arbetet med att ta fram en gemensam, långsiktig vision för stadens utveckling, måste fokusera mer på tillgänglighetsaspekter. I avtal med byggherrar måste staden på ett tydligt sätt tala om vilka krav staden har på ökad tillgänglighet både när staden anvisar mark och vid avtal angående exploatering. Rutin för uppföljning saknas. Det är fortsatt så att sakkunniga i tillgänglighet och som ska anlitas av byggherrarna kan hamna i en beroendeställning.

Fler utöver Tillgänglighetsprojektet måste bli involverade i tillgänglighetsarbetet för att åstadkomma mesta möjliga tillgänglighet. Projektets och brukarorganisationernas kompetens och erfarenheter behöver användas i ökad utsträckning för information, kommunikation och för attitydpåverkande insatser i stadens tillgänglighetsarbete.

3.4.2 Enkelt avhjälpna hinder

Enkelt avhjälpna hinder ska vara undanröjda fram till 2010. Boverket har gett ut tillämpningsregler till Plan- och bygglagen (PBL). Ansvaret ligger på fastighetsägarna men tillsynsansvaret finns hos kommunen, dvs stadsbyggnadskontoret.

Stadsbyggnadskontoret har sedan slutet av 2004 tagit emot totalt 613 anmälningar om enkelt avhjälpna hinder varav 273 har inkommit under år 2006. Endast 80 av dessa ärenden har varit aktuella för handläggning. Stadsbyggnadskontorets tillgänglighetsguide "Entre Stockholm", som finns på stadens webb, har delvis använts i arbetet med enkelt avhjälpna hinder. Inventering av informationen om allmänna lokaler och byggnader har fortsatt med ekonomiskt stöd av tillgänglighetsprojektet.

Plan- och Bygglagsutredningens förslag om ökade krav på kommunerna att bevaka de tekniska egenskapskraven såsom tillgänglighet kommer att kräva ytterligare resurser från stadsbyggnadskontoret. Ingen aktiv tillsyn har kunnat göras beträffande enkelt avhjälpna hinder då stadsbyggnadskontoret p.g.a. bristande resurser har valt att prioritera handläggning av bostadsanpassningsbidrag och bygglov/bygganmälan. Den obligatoriska ventilationskontrollen är också drabbad av resursbrist. Anmälningar om brister tas emot och beslut om sanktioner tas om så krävs, men kontroller därutöver uteblir.

Post och telestyrelsens beslut om genomförandet av s.k. fastighetsboxar måste beakta funktionshinderaspekter. Otillgängliga lösningar innebär utökat behov av vardagsstöd för personer med olika typer av funktionsnedsättningar. Detta berör även stadens äldre. Även den hushållsnära avfallshanteringen kräver en utformning som utöver tillgänglighet tar hänsyn till användbarhet för personer med olika typer av funktionsnedsättningar. Staden måste få fram kreativa och bra lösningar för att bostäder ska fungera för personer med funktionsnedsättningar och för äldre samt minska behovet av omfattande stödinsatser som beror på dåliga praktiska lösningar i vardagsfunktioner.

Medvetenheten och engagemanget i tillgänglighetsfrågor har delvis ökat inom flera av stadens nämnder och bolag där bland annat inventering av tillgänglighet utifrån enkelt avhjälpna hinder har genomförts eller startats. Ett antal förvaltningar och bolag kan ses som förebilder. Inventeringsarbete pågår bland annat hos stadens bostadsbolag och exempelvis socialtjänstförvaltningen har genomfört inventering och anpassningar i sina förvaltningslokaler. Föreningslivet påtar svårigheter att få tag i lokaler som är tillgängliga för alla och som är försedda med hörselteknisk utrustning. Det finns allt färre nolltaxerade lokaler och flera saknar nödvändig tillgänglighet. Det är ett demokratiproblem att föreningslivet har bristande tillgång till lämpliga möteslokaler.

Fram till år 2010 måste staden arbeta mycket medvetet och strategiskt med prioritering av tillgänglighetsarbetet för att uppfylla de lagstadgade kraven på att undanröja enkelt

avhjälpna hinder i offentliga lokaler och på allmänna platser. En plan för detta arbete skulle utarbetas i staden enligt budget år 2006. Beslut i frågan saknas.

3.4.3 Tillgängliga bostäder

Enligt budgeten för år 2006 var målet att förbättra välfärden och bygga bostäder. Det ställdes krav både på stödinsatsernas utformning och på kvalitet samt på bostadsbebyggelsens tillgänglighet.

De kommunala allmännyttiga bostadsbolagen ansågs ha ett särskilt ansvar för att uppfylla stadens behov av försöks- och träningslägenheter, vilka i möjligaste mån också bör spridas över staden.

Antalet försöks- och träningslägenheter har ökat under de senaste åren. Stockholms Stads Bostadsförmedling AB förmedlade under år 2006 totalt 250 försökslägenheter.

Stadsbyggnadskontorets bostadsanpassningsenhet hanterade totalt ca 9400 ärenden som hade anknytning till bostadsanpassning och beviljat sammanlagt 81,6 mnkr i anpassningsbidrag. Bostadsanpassningsverksamheten har haft som mål att uppnå väntetider på högst 3 månader. Kötiden har minskat och var vid årsskiftet drygt en månad för dem som hade väntat längst. Bostadsanpassningskostnaderna kommer att påverkas av den åldrande befolkningens krav på tillgänglighet. Det är viktigt att nybyggnation, ombyggnation och renoveringsarbeten genomförs utifrån dagens tillgänglighetskrav.

Utarbetning av reviderade riktlinjer för utemiljön och basanpassning av innemiljöer har pågått under år 2005-2006 i samarbete mellan trafikkontoret och stadsbyggnadskontoret och beräknas vara klart under år 2007. I programmet föreslås tillgänglighetskrav i byggnader vid nyproduktion och ombyggnation samt reviderade riktlinjer för utemiljön. Programmets krav planeras ingå i avtalen med aktuella byggherrar och byggprocessen måste kontrolleras så att stadens krav följs.

Staden måste hålla fast vid sina tillgänglighetsambitioner vid ny- och ombyggnation. Stadsbyggnadsnämnden har under hösten 2006 ändrat det tidigare beslutet om att alla takterrasser ska byggas tillgängliga för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga. Staden fortsätter således att bygga in nya hinder och ger signaler till planerare och byggare om att tillgänglighetskrav kan bortprioriteras och framtida innovationsförmåga i att skapa tillgänglighet utan extra kostnader tas inte tillvara.

3.4.4 Tillgänglig information

Enligt budgeten för år 2006 skulle alla nämnder och styrelser göra sina handlingar tillgängliga via stadens hemsida för att öka kvaliteten, minska kostnaderna och öka service till medborgarna.

Myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam) har fått i uppdrag av regeringen att inhämta och sammanställa kunskap om tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar till kommunala lokaler för politisk verksamhet och hur dessa personer bemöts i det politiska livet i kommunerna. Tillgängliga vallokaler är en viktig demokratifråga. Valnämndens kansli har förberett stadens vallokaler utifrån rörelsehinderaspekter enligt uppdraget från valnämnden. Synpunkter har hämtats från lokala handikappråd. Inför kommande val är det aktuellt att se på vallokalernas tillgänglighet utifrån vidare tillgänglighetsperspektiv.

Begreppet tillgänglighet avser även tillgängligheten till kommunikation och information. Myndigheters offentliga handlingar och beslutsunderlag som efterfrågas av medborgare ska produceras på de medier som berörda kan tillgodogöra sig informationen på.

Webbplatser spelar en allt större roll för information och kommunikation. Utöver att hitta information, finns också ofta möjlighet att till exempel fylla i blanketter eller frågeformulär.

Stadens webbplats är uppbyggt enligt s.k. WAI – anpassning (Web Accessibility Initiativ) men har brister som behöver åtgärdas i anslutning till att webbplatsen ska förnyas. WAI:s riktlinjer har inarbetats i ”Vägledningen för 24-timmarswebben” som tagits fram av Statskontoret och fastställts av Nämnden för elektronisk förvaltning.

Stadsledningskontoret har genomfört en central upphandling av inläsningstjänster under år 2006. Detta har tydliggjort rutiner kring skapandet av kommunikativ tillgänglighet och tillgång till material på tillgängliga medier har förbättrats i stadens förvaltningar.

Tillgänglighet för hörselskadade förutsätter tekniska anordningar såsom hörselslingor. Allt fler av stadens förvaltningar förser sina lokaler med hörselslingor. Det är dock ett fortsatt problem att allmänna möten och informationstillfällen ordnas i lokaler utan fungerande hörselteknik.

3.4.5 Åtgärder för att nå målet 2010

Stadens handikappolitiska program antogs av fullmäktige år 2004 och är ett av stadens styrdokument. Programmet bygger på Förenta Nationernas (FN) Standardregler om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättningar och följer ambitionerna i den nationella handlingsplanen för handikappolitiken inför år 2010. Programmet gäller till år 2010 och anger de handikappolitiska inriktningsmålen med siktet inställt på år 2010 då stadens mål är att vara världens mest tillgängliga huvudstad och i princip alla fysiska hinder ska vara eliminerade. Stadsledningskontoret har under år 2006 genomfört en implementeringssatsning för att tydliggöra det handikappolitiska programmets syfte och inriktningsmål. Man har producerat omfattande upplysningsmaterial om programmet för användning vid information och utbildning samt i budget- och verksamhetsplanering. Effekter av inriktningsmålen i det handikappolitiska programmet kommer att utvärderas under år 2007.

Den statliga myndigheten för handikappolitisk samordning (Handisam) har ett regeringsuppdrag (s.k. kommunuppdraget) att stödja kommunernas och landstingens tillgänglighetsarbete genom att utveckla och förankra metoder för uppföljning. Handisam har identifierat ett antal områden som anses vara avgörande för kommunernas tillgänglighetsarbete för att de handikappolitiska målen ska kunna uppnås. Avsikten är att utveckla metoder och att finna mått på tillgänglighetsarbete.

Arbetet sker tillsammans med en styrgrupp och en arbetsgrupp där ett flertal kommuner, bland annat Stockholms stad, ingår. Stockholms stad inbjöds att delta bland annat utifrån stadens uttalade tillgänglighetsmål år 2010 samt utifrån stadens behov av kriterier/indikatorer för detta mål. Utifrån framtagna indikatorer och mått arbetar Handisam med att utveckla ett webbaserat stöd till kommuner och landsting. Indikatorerna har testats i försökskommuner under hösten 2006. Indikatorerna och resultatet av testet redovisas i en rapport på webb-platsen www.handisam.se.

Kriterier/indikatorer enligt nedan kan ses som ett bra hjälpmedel för staden vid prioritering av åtgärder inför år 2010:

Policy/Handlingsplan: *Kommunen har en policy som anger hur kommunen ska arbeta med de handikappolitiska frågorna samt vad som ska omfattas i detta arbete.*

Stockholms stad har ett aktuellt styrdokument, det handikappolitiska programmet, som anger inriktningsmålen inom olika verksamhetsområden och har siktet inställt på år 2010.

Ansvar: *Kommunen har preciserat genomförandeansvaret i form av vilka funktioner som ansvarar för genomförandet av tillgänglighetsarbetet i kommunens olika förvaltningar. Av dokumentation/organisation/befattningsbeskrivningar framgår vilka personer/funktioner har givits en pådrivande funktioner som samordnar och informerar för att handikapperspektivet kommer med i de generella processerna.*

Det handikappolitiska programmet påtalar alla verksamhetsområdets ansvar och att prioriterade uppdrag ska anges vid budget och verksamhetsplanering samt följas upp vid verksamhetsberättelser/bokslut. För att programmets inriktningsmål ska förverkligas krävs en mycket tydligare prioritering av åtgärderna i budget- och verksamhetsplaneringsprocessen än vad som varit aktuellt i staden.

Trafiknämndens Tillgänglighetsprojekt har delvis en pådrivande och informerande roll. Stadens funktionshinderombudsman har i uppgift att utöva omvärldsbevakning, tillföra kompetens, följa utvecklingen och komma med förbättringsförslag. Handikapprådsorganisationen ges i sina instruktioner en rådgivande roll i anslutning till varje nämnd och styrelse. Tydlig samordnande stadsövergripande roll saknas.

Budget: *Kommunen har en budget för eliminering av enkelt avhjälpna hinder (enligt PBL) samt budget för tillgänglighetskapande åtgärder i övrigt. Kommunen har en budget som avser medel som är avsatta för uppgiften att vara stödjande och pådrivande.*

Sedan år 1999 har staden haft 100 miljoner kronor per år för tillgänglighetskapande åtgärder i gatu- och parkmiljöer samt för idrott och kultur. Särskilt avsatta medel för eliminering av enkelt avhjälpna hinder i offentliga lokaler och allmänna platser i övrigt finns inte, likaså saknas plan för hinder som inte är enkelt avhjälpna men som ändå behöver tas bort inom rimlig tid. Dessa hinder behöver också identifieras och värderas samt vid behov av eliminering måste åtgärder planeras och budgeteras. Delar av tillgänglighetsprojektets budget används till pådrivande arbete såsom kampanjen om näringslivets tillgänglighet. Staden har därutöver en budget för FO-funktionen med totalt 1 mkr/år.

Samverkan med handikapporganisationer: *Kommunen har skriftliga rutiner för samverkan med de lokala handikapporganisationerna. Det finns rutin för medborgarna att påtala brister i tillgängligheten.*

Kommunstyrelsen har fastställt instruktioner för stadens handikappråd. Stadsbyggnadskontoret har i uppgift att ta emot anmälningar om enkelt avhjälpna hinder. Anmälningsrutiner i övrigt finns på respektive förvaltning i form av klagomålshantering. Det saknas en tydlig och välkänd allmän anmälningsrutin för brister i tillgänglighet.

Upphandling och inköp: *Kommunen har en upphandlings- och inköpsrutin som beaktar tillgänglighet vid inköp och upphandlingar.*

Stadens upphandlings- och inköpsrutiner saknar tillgänglighetskrav.

Fysisk miljö: *I kommunens översiktsplan eller i översiktsplansarbete ingår att kommunen beaktar tillgänglighet. Kommunen har planer, riktlinjer och policy för hur kommunen ska arbeta med både enkelt avhjälpna och andra hinder för att systematiskt eliminera dessa.*

Kommunen har rutiner för att vid normal förvaltning, drift och ombyggnad se till att inte skapa nya hinder utan att i stället om möjligt eliminera hinder. Kommunen har aktiviteter som sker utöver normal drift och förvaltning för att lokaler som kommunen äger, bedriver verksamhet i eller på annat sätt styr över är eller blir tillgängliga. Kommunen har s.k. "passa-på-rutiner" som beaktas då någonting byggs om eller repareras och det som åtgärdas kan användas av alla oavsett funktionsförmåga.

Kommunen har ett systematiskt arbete som leder fram till att alla lokaler i kommunen som kan komma att användas som vallokaler är eller blir tillgängliga för alla kommunmedborgare oavsett funktionsförmåga.

Vid upphandling av kollektivtrafiken ställs krav på att den ska utformas så att alla kan använda den oavsett funktionsförmåga.

Stadens övergripande diskussionsunderlag "Vision 2030" och översiktsplanen saknar beskrivning av tillgänglighetsaspekter. Befintliga riktlinjer för utemiljön har varit under revidering och riktlinjer för inommiljön har varit under bearbetning men har ej blivit fastställda. Staden saknar en plan för eliminering av enkelt avhjälpna och andra hinder och saknar även fastställda heltäckande "passa-på-rutiner" vid reparationer och ombyggnader och rutiner för att förhindra skapandet av nya hinder.

Inventeringar och åtgärder utifrån tillgänglighetsaspekter har gjorts enbart i delar av stadens lokaler. En heltäckande inventering saknas.

Valnämndens kansli hämtar in handikapprådets synpunkter på använda och planerade vallokaler och åtgärdar brister utifrån synpunkterna. Uppdraget avser för närvarande enbart tillgänglighet utifrån rörelsehinderaspekter enligt Valnämndens beslut.

Staden trafikkontor och tillgänglighetsprojektet samarbetar med landstinget beträffande tillgänglig lokaltrafik utifrån stadens ansvar att skapa tillgängliga hållplatser.

Kommuninformation och kommunikation: *Kommunen har en rutin för hur tillgänglighet skapas vid utveckling och förändring av kommunens webbplats. "Vägledning för 24-timmarswebben 2.0" används vid webb-produktion.*

Kommunikation, information och beslut till medborgarna genomförs utifrån rutiner för hur information till och från medborgare ska planeras och genomförs för att alla, oavsett funktionsförmåga, ska kunna delta.

Kommunen har en rutin för hur sammankomster och möten med medborgare ska planeras och genomförs för att alla medborgare oavsett funktionsförmåga ska kunna delta.

Kommunens tillgänglighetsdokumentering avser systematisk dokumentation i kommunens geografiska informationssystem. Kommunen har tillgänglighetsguider och utvecklar orienteringsstöd.

Stadens webb-plats är uppbyggd enligt Web Accessibility Initiativ (WAI-anpassning) men det behövs ytterligare ambitionshöjning för att förbättra webbplatsens tillgänglighet. Staden saknar en rutin för hur information och beslut planeras och genomförs på ett tillgängligt sätt. Det har genomförts en upphandling av inläsningstjänster, det produceras lättläst material samt en del förvaltningar har deltagit i utbildning om hur man skriver lättläst.

Fastställda rutiner för beaktandet av tillgänglighet vid sammankomster och möten saknas. En tillgänglighetsguide ges ut av kulturnämnden och Stadsbyggnadskontorets tillgänglighetsguide dokumenterar tillgänglighet på den webbaserade tillgänglighetsguiden "Entré Stockholm". Trafikkontorets tillgänglighetsplaner för varje

stadsdelsområde finns tillgängliga på stadens webb. Orienteringsstödet är ett utvecklingsområde där Tillgänglighetsprojektet driver ett utvecklingsprojekt i samarbete med handikapporganisationer med bland annat utveckling av orienteringssystem som hjälp för synskadade.

Arbetsgivare: *Kommunens rekryteringsrutiner beaktar tillgänglighet. Kommunens rutiner för rekrytering beaktar att sökanden kan ha varierande funktionsnedsättningar. Det kan bland annat innebära att annonsering, lokaler och intervjuer är tillgängliga oavsett sökandens funktionsförmåga. Personalutbildning tar hänsyn till behov hos medarbetare med funktionsnedsättningar och arbetsmiljöarbetet beaktar tillgänglighetsaspekter.*

Staden saknar fastställda rutiner för beaktandet av funktionsnedsättningar vid rekrytering, personalutbildning och arbetsmiljöarbete.

FO:s synpunkter på tillgänglighetsarbetet inför år 2010:

Staden måste fastställa en plan med prioriteringsordning för att tillgänglighetsmålet inför år 2010 ska uppnås.

Staden måste fastställa en plan för eliminering av enkelt avhjälpna hinder för att dessa enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska vara åtgärdade senast år 2010.

Ansvar för tillgänglighetsarbetet måste förtydligas i staden centralt samt i nämnder och styrelser. Fler utöver trafikkontorets Tillgänglighetsprojekt måste bli involverade för att målen för tillgänglighet ska kunna uppnås.

Staden måste fortsätta med aktivt samarbete med landstinget och medverka till tillgängliga hållplatser för att tillsammans uppnå målet med tillgänglig kollektivtrafik.

Staden behöver tydliga och enkla anmälningrutiner för tillgänglighetsbrister som behöver åtgärdas och fastställa heltäckande rutiner för hur man förhindrar uppkomsten av nya hinder.

Stadens övergripande visioner i diskussionsunderlaget "Vision 2030" och översiktsplanen måste beakta tillgänglighetskrav/-aspekter för att tillgänglighetsarbetet ska bli en självklar del i planeringsprocessen.

Staden måste ha fastställda rutiner för beaktandet av tillgänglighet vid sammankomster och möten så att möten för allmänheten ordnas i tillgängliga lokaler. Stadens lokaler måste genomgå en heltäckande inventering ur tillgänglighetsaspekt.

Stadens befintliga riktlinjer för utemiljön som har varit under revidering och riktlinjer för innemiljön som har varit under bearbetning måste fastställas samt upphandlings- och inköpsrutiner måste innehålla adekvata tillgänglighetskrav.

Uppdraget till valnämndens kansli behöver kompletteras med tillgänglighetskrav utöver de som syftar till rörelsehinder för att vallokalerna ska bli tillgängliga för alla.

Stadens webbplats www.stockholm.se måste ytterligare utvecklas för att uppfylla tillgänglighetskrav som ställs på en 24-timmarsmyndighet.

Staden behöver fastställda rutiner för beaktandet av funktionsnedsättningar vid rekrytering, personalutbildning och arbetsmiljöarbete för att staden ska bli ett föredöme och en attraktiv arbetsgivare.

Bilaga 1 /Instruktion för Stockholms stads funktionshinderombudsman (KS 2001)

Arbetsuppgifter

1§ Funktionshinderombudsmannen skall verka för att medborgare med funktionshinder tillförsäkras goda levnadsförhållanden och att de ges samma möjligheter att delta i samhällslivet som andra människor. Funktionshinderombudsmannen skall bevaka stadens verksamheter, utgöra ett forum för funktionshindrade samt följa vad som händer i omvärlden.

2§ Det ansvar för funktionshindrade, som åvilar stadens nämnder och styrelser kvarstår oförändrat. Funktionshinderombudsmannen skall hos nämnder och styrelser initiera förslag till förbättringar. Det ankommer på nämnder och styrelser i enlighet med reglementen, bolagsordningar och stadens riktlinjer att besluta om åtgärder. Ansvar för uppföljning syftar bland annat till att bygga upp rutiner för hantering av uppmärksammade brister och framläggande av förslag till åtgärder. Ansvaret för kvalitetsuppföljning och klagomålshantering åvilar nämnder och styrelser.

Organisatorisk tillhörighet

3§ Funktionshinderombudsmannen tillhör stadsledningskontoret.

Forum för funktionshindrade, anhöriga och organisationer

4§ Funktionshinderombudsmannen skall ge information samt svara för rådgivning och stöd till funktionshindrade, anhöriga och organisationer, nämnder, styrelser samt handläggare och myndigheter. Funktionshinderombudsmannen skall ej handlägga enskilda ärenden och skall ej företräda enskilda medborgare. Funktionshinderombudsmannen har ej befogenhet att överpröva eller ändra av annan myndighet fattat beslut.

Uppföljning och rapportering

5§ Funktionshinderombudsmannen skall fortlöpande bevaka att lagstiftning, stadens riktlinjer, policydokument och handikapplaner följs samt att nämnder och styrelser upprättar lokala handikapplaner. Uppföljningen skall dokumenteras och redovisas för berörda nämnder och styrelser.

6§ Funktionshinderombudsmannen skall avge årlig rapport till Kommunstyrelsen med redovisning av årets verksamhet, belysning av brister samt redogörelse för förbättringsarbetet.

Omvärldsbevakning

7§ Funktionshinderombudsmannen skall utveckla goda samverkansformer med stadens verksamheter samt myndigheter, handikapporganisationer och frivilligorganisationer mfl. Av stor vikt är att utveckla goda samarbetsformer med den statliga handikappombudsmannen. Funktionshinderombudsmannen har ett särskilt ansvar för att tydliggöra och informera om det egna respektive handikappombudsmannens ansvarsområde.

Sekretess

8§ Funktionshinderombudsmannen har att följa de sekretessbestämmelser, som är tillämpliga i den egna verksamheten respektive den verksamhet där en uppgift aktualiseras.

Bilaga 2 /Statistik - Telefonsamtal samt informations- och samarbetsmöten

Inkomna telefonsamtal	Brukare	Handikapp-organisationer	Tjänstemän mm	Totalt 2006	Totalt 2005	Totalt 2004
Januari	10	9	25	44	80	53
Februari	43	10	88	141	82	75
Mars	40	17	50	107	76	83
April	20	7	48	75	88	47
Maj	13	9	38	60	61	38
Juni	23	6	42	71	82	82
Juli	-	-	-	-	-	23
Augusti	14	2	34	50	51	30
September	30	14	55	99	94	74
Oktober	34	9	54	97	87	84
November	15	13	57	85	75	28
December	36	4	24	64	46	29
Totalt	278	100	515	893	822	646

Samtalsinnehåll	Antal 2006	%	Antal 2005	%
Samtal om myndighetsutövning, rådgivning och vägledning	354	40	178	22
Samtal om samarbete, information och utbildning	369	41	516	63
Samtal om tillgänglighet	170	19	128	15
Totalt	893	100	822	100

Informations- och samarbetsmöten	Summa 2006	Summa 2005	Summa 2004
Stadens förvaltningar ¹	115	117	81
Handikapporganisationer	20	43	28
Övriga ²	43	31	54
Stadens handikappråd	20	24	15
Medverkan i utbildningsinsatser	62	46	27
Utländska studiebesök	10	13	11
Mediakontakter	7	11	10
Totalt under året	277	285	226

Informations-/samarbetsmöten

¹ Nämnder och styrelser

² Statliga myndigheter, landsting, privata företag